

Chimamanda Ngozi Adichie

Een halve gele zon

Vertaald door Rob van Essen

2017

DE BEZIGE BIJ

AMSTERDAM | ANTWERPEN

Mijn grootvaders, die ik nooit heb gekend, Nwoye David Adichie en
Aro-Nweke Felix Odigwe, hebben de oorlog niet overleefd.

Mijn grootmoeders, Nwabuodu Regina en Nwamgbafor Agnes Adichie,
twee buitengewone vrouwen, overleefden de oorlog wel.

Dit boek is opgedragen aan hun nagedachtenis: *ka fa nodu na ndokwa*.

En aan Mellitus, waar hij ook moge zijn.

Ik zie hem nog steeds –
Droog, ragdun in de zon en het stof van de droge maanden –
Een grafsteen op kleine brokstukken van hartstochtelijke moed.

– Chinua Achebe, 'Mango Seedling' in *Christmas in Biafra and Other Poems*.

Deel 1

De vroege jaren zestig

Meester was een beetje gek; hij had veel te lang in het buitenland met zijn neus in de boeken gezeten, praatte in zichzelf op kantoor, zei lang niet altijd iets terug als je hem groette en had veel te veel haar. Ugwu's tante vertelde hem dit met gedempte stem terwijl ze over het pad liepen. 'Maar hij is een goed mens,' voegde ze eraan toe. 'Zolang jij je werk goed doet, zul je goed eten. Je zult zelfs elke dag vlees krijgen.' Ze stopte om te spugen; het speeksel schoot met een zuigend geluid uit haar mond en landde op het gras.

Ugwu geloofde niet dat er mensen waren die elke dag vlees aten, zelfs deze meester niet bij wie hij zou gaan wonen. Maar hij sprak zijn tante niet tegen, omdat de verwachting zijn keel dichtsnoerde en hij volledig in beslag werd genomen door de vraag hoe zijn nieuwe leven, zo ver van zijn dorp vandaan, eruit zou zien. Ze hadden al een hele tijd gelopen sinds ze op het motorpark uit de vrachtwagen waren geklommen, en de middagzon brandde in zijn nek. Hij had er geen last van. Ook als het twee keer zo heet was geweest, had hij nog uren door kunnen lopen. Hij had nog nooit zoiets gezien als de straten die zich voor hem uitstrekten nadat ze door de toegangspoort het universiteitsterrein waren op gelopen; ze waren zo gelijkmatig geteerd dat hij er graag zijn wang tegenaan had gelegd. Hij zou zijn zusje Anulika nooit kunnen beschrijven hoe de bungalows er hier uitzagen, hoe ze geschilderd waren in de kleur van de lucht en als vriendelijke, goedgeklede mannen naast elkaar stonden, en hoe de heggen die hen van elkaar afscheidden aan de bovenkant zo recht waren afgeknipt dat ze leken op tafels die met bladeren waren bedekt.

Zijn tante begon sneller te lopen. Haar slippers maakten klapperende geluiden die echoden in de verlaten straat. Ugwu vroeg zich af of ook zij door haar dunne zolen heen kon voelen dat het teer onder hun voeten steeds he-

ter werd. Ze kwamen langs een bordje met de tekst ODIM STREET en Ugwu zei geluidloos ‘street’, zoals hij altijd deed als hij een Engels woord zag dat niet te lang was. Toen ze een compound op liepen, rook hij een zoete, zware geur, die volgens hem afkomstig was van de witte bloemen die in trossen op de struiken bij de ingang groeiden. De struiken hadden de vorm van kleine heuvels. Het gazon glinsterde. Boven het gras fladderden vlinders.

‘Ik heb hem gezegd dat je snel leert, *osiso-osiso*,’ zei zijn tante. Ugwu knikte aandachtig, ook al had ze hem dit al zo vaak gezegd, ongeveer net zo vaak als ze hem verteld had waaraan hij zijn buitenkans te danken had: toen ze verleden week de gang van de wiskundefaculteit veegde, had ze Meester horen zeggen dat hij een huisbediende nodig had om bij hem schoon te maken, en ze had onmiddellijk gezegd dat ze kon helpen, voordat zijn typiste of zijn kantoorbediende aan kon bieden iemand mee te nemen.

‘Ik zal snel leren, tante,’ zei Ugwu. Hij staaarde naar de auto in de garage. Om de blauwe carrosserie liep een smalle strook metaal, als een halsketting.

‘En onthoud, als hij je roept, antwoord je met: “Ja, meneer!”’

‘Ja meneer!’ herhaalde Ugwu.

Ze stonden voor de glazen deur. Ugwu bedwong de neiging om zijn hand uit te strekken en de betonnen muur aan te raken, om te zien hoe anders hij aanvoelde dan de lemen muren van de hut van zijn moeder waarin nog vage sporen van knedende vingers zichtbaar waren. Even wilde hij dat hij daar terug was, in de hut van zijn moeder, onder de schemerige koelte van het rieten dak; of in de hut van zijn tante, de enige in het dorp met een dak van golfplaat.

Zijn tante tikte tegen het glas. Ugwu keek naar de witte gordijnen achter de deur. Een stem zei, in het Engels: ‘Ja? Kom verder.’

Ze trokken hun slippers uit voor ze naar binnen liepen. Ugwu had nog nooit zo’n grote kamer gezien. Ondanks de bruine banken die in een halve cirkel stonden opgesteld, de bijzettafeltjes tussen de banken in, de met boeken volgestouwde planken en de salontafel met de vaas rode en witte plastic bloemen, leek de kamer toch nog veel te veel ruimte te bevatten. Meester zat in een leunstoel, gekleed in een hemd en een korte broek. Hij zat niet rechtop, maar onderuitgezakt, verdiept in een boek, alsof hij vergeten was dat hij zojuist iemand had uitgenodigd binnen te komen.

‘Goedemiddag, meneer! Dit is het kind,’ zei Ugwu’s tante.

Meester keek op. Zijn huid was bijzonder donker, als oude boomschors, en het haar dat zijn borst en benen bedekte had een glanzende, nog donkerder tint. Hij deed zijn bril af. ‘Het kind?’

‘De huisbediende, meneer.’

‘O, ja, u heeft de huisbediende gebracht. *I kpotago ya.*’ Ugwu vond dat het Ibo van Meester een luchtige bijklank had. Het was Ibo dat gekleurd was door de glijdende klanken van het Engels, het Ibo van mensen die vaak Engels spraken.

‘Hij zal hard werken,’ zei zijn tante. ‘Het is een erg goede jongen. U hoeft hem alleen maar te vertellen wat hij moet doen. Dank, meneer!’

Meester gromde bij wijze van antwoord en keek Ugwu en zijn tante met een lichtelijk verstrooide uitdrukking aan, alsof hij door hun aanwezigheid iets belangrijks dreigde te vergeten. Ugwu’s tante klopte Ugwu op zijn schouder, fluisterde dat hij goed zijn best moest doen en draaide zich om naar de deur. Nadat ze vertrokken was, deed Meester zijn bril weer op. Hij verdiepte zich in zijn boek en liet zich verder onderuitzakken, met gestrekte benen. Zelfs wanneer hij de bladzijden omsloeg keek hij niet op van zijn boek. Ugwu stond bij de deur en wachtte. Zonlicht stroomde door de ramen naar binnen en zo nu en dan liet een zacht briesje de gordijnen bollen. Het enige geluid in de kamer was het geritsel waarmee Meester zijn bladzijden omsloeg. Nadat Ugwu een poosje bij de deur had gestaan, begon hij steeds verder naar de boekenkast op te schuiven, alsof hij zich erin wilde verstoppen. Na een poosje liet hij zich op de vloer zakken, met zijn raffia tas tussen zijn knieën. Hij keek omhoog naar het plafond – zo hoog, zo ontzettend wit. Hij sloot zijn ogen en probeerde zich deze grote kamer met zijn vreemde meubels voor de geest te halen, maar het lukte niet. Hij opende zijn ogen, overmand door een nieuwe verbazing, en keek om zich heen om zich ervan te verzekeren dat het allemaal echt was. Dat hij op deze banken zou zitten, deze spekgladde vloer zou boenen, deze ragdunne gordijnen zou wassen!

‘*Kedu afa gi?* Hoe heet je?’ vroeg Meester.

Ugwu schrok en stond op.

‘Hoe heet je?’ herhaalde Meester terwijl hij rechtop ging zitten. Hij vulde de leunstoel. Zijn dikke haar stond omhoog op zijn hoofd, en hij had gespierde armen en brede schouders; Ugwu had zich een oudere, zwakke man

voorgesteld, en opeens werd hij bang dat hij deze meester die zo jong en sterk leek en die eruitzag alsof hij niets nodig had, zou teleurstellen.

‘Ugwu, meneer.’

‘Ugwu. En je komt uit Obukpa?’

‘Uit Opi, meneer.’

‘Je kunt van alles zijn tussen de twaalf en de dertig.’ Meester kneep zijn ogen samen. ‘Dertien misschien.’ Hij zei ‘dertien’ in het Engels.

‘Ja meneer.’

Meester verdiepte zich weer in zijn boek. Ugwu bleef staan. Meester sloeg een aantal bladzijden om en keek op. ‘*Ngwa*, ga naar de keuken, in de ijskast ligt vast wel iets te eten voor je.’

‘Ja meneer.’

Ugwu liep met trage, behoedzame passen de keuken in. Het witte ding dat bijna net zo groot was als hij moest de ijskast zijn. Zijn tante had hem erover verteld. Een koude opslagplaats, had ze gezegd, die ervoor zorgde dat voedsel niet bedierf. Hij trok de deur open en hapte naar adem toen de koude lucht in zijn gezicht sloeg. Op verschillende planken lagen sinaasappels, brood, bier, frisdrank en allerlei dingen in pakjes en blikjes, en op de bovenste plank lag een glimmende gebraden kip, waaraan alleen een poot ontbrak. Ugwu stak zijn hand uit en raakte de kip aan. De ijskast ademde zwaar in zijn oren. Hij raakte de kip nog eens aan en likte zijn vinger af. Daarna trok hij de poot los en kloof hem af tot hij alleen nog maar gebroken, uitgezogen stukjes bot in zijn hand had. Hij brak een stuk brood af; het was zo’n groot stuk dat hij al blij geweest zou zijn als een familielid het had meegenomen als een cadeautje dat hij met zijn broertjes en zusjes had moeten delen. Hij at het snel op, voordat Meester kon binnenkomen en van gedachten zou veranderen. Toen Meester binnenkwam had Ugwu het brood op. Hij stond bij de gootsteen en probeerde zich te herinneren wat zijn tante had gezegd over het opendraaien van de kraan zodat het water er als een fontein uit zou stromen. Meester had een bedrukt overhemd en een lange broek aangetrokken. Zijn tenen, die uit zijn leren slippers staken, maakten een vrouwelijke indruk, misschien omdat ze zo schoon waren; ze hoorden bij voeten die altijd schoenen droegen.

‘Wat is er?’ vroeg Meester.

‘Meneer...’ Ugwu gebaarde naar de gootsteen.

Meester liep op hem af en draaide de metalen kraan open. ‘Kijk maar even rond en zet je tas in de eerste kamer aan de gang. Ik ga even wandelen, om mijn hoofd leeg te maken, *i nugo?*’

‘Ja meneer.’ Ugwu keek hem na terwijl hij door de achterdeur naar buiten liep. Hij was niet groot. Hij liep energiek, met verende tred, en hij leek op Ezeagu, de man die in het dorp van Ugwu worstelkampioen was.

Ugwu draaide de kraan dicht. Daarna draaide hij hem weer open, en weer dicht. Open en dicht, open en dicht tot hij in lachen uitbarstte over het wonder van het stromende water, en over de kip en het brood die op geruststellende wijze zijn maag vulden. Hij liep door de woonkamer naar de gang. Overal lagen boeken: op de planken en de tafels in de drie slaapkamers, en op de wasbak en de kastjes van de badkamer. In de studeerkamer stonden ze opgestapeld tot aan het plafond. In de opslagruimte lagen stapels oude kranten naast kratten Coke en dozen Premier-bier. Sommige boeken lagen opengeslagen met hun rug naar boven, alsof Meester ze nog niet uit had maar ondertussen haastig aan een ander was begonnen. Ugwu probeerde de titels te lezen, maar de meeste waren te lang en te moeilijk. *Non-Parametric Methods. An African Survey. The Great Chain of Being. The Norman Impact Upon England.* Hij liep op zijn tenen van kamer naar kamer, omdat hij vond dat zijn voeten vuil waren, en terwijl hij het huis verkende, groeide zijn besluit om het Meester naar de zin te maken en in dit huis van vlees en koude vloeren te blijven. Toen hij het toilet onderzocht en zijn hand over de zwarte plastic bril liet glijden, hoorde hij de stem van Meester.

‘Waar zit je, mijn goede man?’ Hij zei ‘mijn goede man’ in het Engels.

Ugwu schoot naar buiten, naar de woonkamer. ‘Ja meneer!’

‘Hoe heette je ook alweer?’

‘Ugwu, meneer.’

‘O ja, Ugwu. Kijk, *nee anya*, weet je wat dat is?’ Meester wees, en Ugwu keek naar de metalen doos die was uitgerust met gevaarlijk uitziende knoppen.

‘Nee meneer,’ zei Ugwu.

‘Dat is een radio-grammfooncombinatie. Hij is nieuw en erg goed. Niet als die oude grammofoons die je steeds weer moet opwinden. Je moet er erg voorzichtig mee zijn, erg voorzichtig. Je moet uitkijken dat er nooit water bijkomt.’

‘Ja meneer.’

‘Ik ga tennissen, en daarna ga ik naar de personeelsclub.’ Meester pakte een paar boeken van tafel. ‘Misschien wordt het laat. Pak je spullen uit en rust wat.’

‘Ja meneer.’

Nadat Ugwu Meester de compound had zien uitrijden, ging hij bij de radio-grammofooncombinatie staan en bekeek hem zorgvuldig, zonder hem aan te raken. Daarna liep hij rondjes door het huis en streek met zijn vingers langs boeken, gordijnen, meubels en borden. Toen het donker werd deed hij het licht aan; het licht van de gloeilamp die van het plafond naar beneden hing, was veel feller dan hij had verwacht en wierp geen lange schaduwen op de muren, zoals de lampen thuis, die op palmolie brandden. Zijn moeder was nu ongetwijfeld bezig met de voorbereidingen voor het avondeten. Hij zag voor zich hoe ze *akpu* in de vijzel fijnstampte, met beide handen om de stamper geklemd. Chioke, de tweede vrouw van zijn vader, lette op de pan waterige soep die op drie stenen boven het vuur stond. De kinderen waren teruggekomen van de rivier en zaten elkaar schreeuwend onder de broodvruchtboom achterna. Misschien zou Anulika op hen passen. Ze was nu het oudste kind in huis en als ze met z'n allen om het vuur zaten te eten, zou zij tussenbeide komen als de jongere kinderen vochten om de repen gedroogde vis in de soep. Ze zou wachten tot alle *akpu* op was en de vis verdelen, en ze zou het grootste deel voor zichzelf bewaren, zoals hij ook altijd had gedaan.

Ugwu trok de ijskast open en at nog wat brood en kip. Hij propte het snel in zijn mond terwijl zijn hart tekeering als of hij aan het rennen was. Daarna pulkte hij uit de vleugels nog meer stukjes vlees los. Hij liet ze in de zakken van zijn korte broek glijden en liep naar de slaapkamer. Hij zou ze bewaren tot zijn tante langskwam en dan zou hij haar vragen of ze de stukjes aan Anulika wilde geven. Misschien zou hij haar vragen om ook wat aan Nnesinachi te geven. Wie weet zou Nnesinachi hem dan eindelijk zien staan. Hij had nooit precies geweten op welke manier Nnesinachi en hij familie van elkaar waren, maar hij wist dat ze uit dezelfde *umunna* kwamen en daarom nooit met elkaar zouden kunnen trouwen. Toch vond hij het vervelend dat zijn moeder Nnesinachi steeds zijn zus noemde. Zo kon ze bijvoorbeeld tegen hem zeggen: ‘Breng deze palmolie naar mama Nnesina-

chi, en als ze niet thuis is, geef het dan maar aan je zus.’

Nnesinachi praatte altijd op een onverschillige manier tegen hem en keek hem nooit echt aan, alsof zijn aanwezigheid er voor haar niet toe deed. Soms noemde ze hem Chiejina, de naam van zijn neef die helemaal niet op hem leek, en als hij dan zei: ‘Ik ben het,’ antwoordde ze: ‘Vergeef me, broeder Ugwu’, met een afstandelijke vormelijkheid die betekende dat ze geen zin had om nog verder met hem te praten. Toch hield hij ervan als hij voor de een of andere boodschap naar haar huis werd gestuurd. Er was altijd kans dat hij haar aantrof terwijl ze gebukt boven het vuur de vlammen aanblied, of *ugu*-bladeren fijnhakte voor de soep van haar moeder, of buiten zat terwijl ze op haar jongere broertjes en zusjes paste, met haar *wrapper* zo laag dat hij het begin van haar borsten kon zien. Vanaf het moment dat die puntige borsten waren gaan groeien, had hij zich afgevraagd hoe ze zouden voelen: lekker zacht of juist hard, als de onrijpe vruchten van de *ube*-boom. Hij verlangde vaak naar het moment waarop Anulika borsten zou krijgen – hij vroeg zich af waarom ze er zo lang over deed, ze was tenslotte net zo oud als Nnesinachi – zodat hij ze kon voelen. Anulika zou hem natuurlijk een tik op zijn hand geven, en misschien ook wel een klap in zijn gezicht, maar hij zou het snel doen, knijpen en wegwezen; op die manier zou hij in ieder geval een idee hebben, en weten wat hij kon verwachten wanneer hij eindelijk de borsten van Nnesinachi in zijn handen had.

Maar nu haar oom haar had gevraagd om naar Kano te komen om een vak te leren, vroeg hij zich af of hij ze ooit nog zou voelen. Ze zou aan het eind van het jaar naar het noorden vertrekken, als het kind dat haar moeder nu nog bij zich droeg, haar eerste stapjes zette. Ugwu deed zijn best net zo blij en dankbaar te zijn als de rest van de familie; je kon tenslotte erg rijk worden in het noorden en hij kende verhalen over mensen die naar het noorden waren getrokken om handel te drijven en die toen ze terugkwamen hun hutten afbraken en huizen met daken van golfplaat hadden gebouwd. Maar hij was bang dat een van die dikke handelaren in het noorden een oogje op haar zou krijgen; voor je het wist bracht iemand haar vader palmwijn en zou hij die borsten nooit voelen. Het beeld van haar borsten bewaarde hij altijd voor het laatst als hij ’s nachts met zichzelf speelde, eerst langzaam en dan heftig, tot hij een gedempte kreun liet ontsnappen. Hij begon altijd met haar gezicht, haar volle wangen en het ivoor van haar tanden, en daarna stelde hij

zich voor hoe ze haar armen om hem heen sloeg en haar lichaam tegen het zijne aandrukte. Als laatste stelde hij zich haar borsten voor; soms voelden ze hard en leken ze hem uit te nodigen om erin te bijten, andere keren waren ze zo zacht dat hij bang was dat hij haar pijn deed als hij er in zijn verbeelding in kneep.

Even overwoog hij om vanavond aan haar te denken. Hij besloot dat hij het niet moest doen. Niet op zijn eerste nacht in het huis van Meester, op dit bed dat in niets leek op zijn handgeweven mat van raffia. Hij drukte zijn handen in de veerkrachtige zachtheid van het matras. Daarna bestudeerde hij de verschillende kleden die er bovenop lagen. Hij wist niet of hij daarop moest slapen, of dat hij ze voor hij ging slapen moest weghalen en opbergen. Uiteindelijk ging hij boven op de kleden liggen, in een gekromde houding.

Hij droomde dat Meester hem riep – Ugwu, mijn goede man! – en toen hij wakker werd, stond Meester bij de deur naar hem te kijken. Misschien had hij niet gedroomd. Hij stapte haastig uit bed en keek verward naar de ramen met de dichtgeschoven gordijnen. Was het laat? Had dat zachte bed hem voor de gek gehouden en ervoor gezorgd dat hij zich had verslapen? Meestal werd hij bij het eerste hanengekraai wakker.

‘Goedemorgen meneer!’

‘Er hangt hier een sterke geur van gebraden kip.’

‘Sorry meneer.’

‘Waar is de kip?’

Ugwu zocht in zijn zakken en haalde de stukjes kip tevoorschijn.

‘Eten ze bij jou thuis in hun slaap?’ vroeg Meester. Hij droeg iets dat eruitzag als de jas van een vrouw, en speelde afwezig met het touw dat om zijn middel zat geknoopt.

‘Meneer?’

‘Wil je in bed nog wat kip eten?’

‘Nee meneer.’

‘Eten blijft in de eetkamer en de keuken.’

‘Ja meneer.’

‘Vandaag moeten de keuken en de badkamer worden schoongemaakt.’

‘Ja meneer.’

Meester draaide zich om en verliet de slaapkamer. Ugwu stond trillend

midden in de kamer, met de stukjes kip nog in zijn uitgestrekte hand. Het was vervelend dat hij op weg naar de keuken langs de eetkamer moest lopen. Hij stopte de kipresten terug in zijn zak, haalde diep adem en liep de slaapkamer uit. Meester zat aan de eettafel. Zijn theekop stond op een stapel boeken.

‘Dit is net bekend geworden,’ zei Meester, terwijl hij opkeek uit een tijdschrift. ‘Niet dat ik er ooit aan heb getwijfeld, uiteraard. Weet je wie de echte moordenaars van Lumumba waren? De Amerikanen en de Belgen. Het had niets te maken met Katanga.’

‘Ja meneer,’ zei Ugwu. Hij wilde dat Meester bleef praten, zodat hij naar de sonore stem kon luisteren, de muzikale manier waarop hij Engelse woorden door zijn in Ibo uitgesproken zinnen weefde.

‘Jij bent mijn huisbediende,’ zei Meester. ‘Als ik je het bevel zou geven naar buiten te gaan en een vrouw die op straat loopt met een stok te slaan, en als jij haar dan een bloedende wond op haar been bezorgt, wie is er dan verantwoordelijk voor die wond, jij of ik?’

Ugwu staarde naar Meester en schudde zijn hoofd. Hij vroeg zich af of Meester het op een of andere indirecte manier over de stukjes kip had.

‘Lumumba was premier van Congo. Weet je waar Congo ligt?’ vroeg Meester.

‘Nee meneer.’

Meester kwam snel overeind en liep naar de studeerkamer. Ugwu voelde zich verward en angstig. Zijn oogleden trilden. Zou Meester hem naar huis sturen omdat hij niet goed Engels sprak, ’s nachts stukjes kip in zijn zakken had laten zitten en de vreemde plaatsen niet kende die Meester noemde? Meester kwam terug met een groot stuk papier dat hij uitvouwde en op de eettafel uitspreidde nadat hij wat boeken en tijdschriften opzij had geschoven. Hij wees met zijn pen. ‘Dit is onze wereld, hoewel de mensen die deze kaart ontwierpen, besloten om hun eigen land boven dat van ons te plaatsen. Er is geen boven en onder, zie je wel?’ Meester pakte het papier op en vouwde het zodat een kant de andere raakte en er in het midden een holte ontstond. ‘Onze wereld is rond, hij houdt nooit op. Nee anya, dit is allemaal water, zeeën en oceanen, hier is Europa en hier is ons eigen land, Afrika, en Congo is hier ongeveer. Iets verder naar boven ligt Nigeria, en Nsukka ligt hier, in het zuidoosten. Dat is waar we nu zijn.’ Hij tikte met zijn pen op de kaart.

‘Ja meneer.’

‘Heb je op school gezeten?’

‘Standaard twee, meneer. Maar ik leer snel.’

‘Standaard twee? Hoe lang geleden?’

‘Nu veel jaar geleden, meneer. Maar ik leer heel snel!’

‘Waarom ben je met school gestopt?’

‘De oogst van mijn vader mislukte, meneer.’

Meester knikte langzaam. ‘Waarom heeft je vader niet geprobeerd geld te lenen?’

‘Meneer?’

‘Je vader had moeten lenen!’ snauwde Meester, en daarna, in het Engels: ‘Scholing is een eerste vereiste! Hoe kunnen we ons tegen uitbuiting verzetten als we het gereedschap niet hebben om uitbuiting te begrijpen?’

‘Ja meneer!’ Ugwu knikte hartstochtelijk. Hij was vastbesloten om zo’n oplettend mogelijke indruk te maken, vanwege de wilde gloed die in de ogen van Meester was verschenen.

‘Ik zal je inschrijven voor de lagere school voor kinderen van het personeel,’ zei Meester, terwijl hij met zijn pen op het stuk papier bleef tikken.

Ugwu’s tante had hem verteld dat als hij zijn werk goed zou doen, Meester hem na een paar jaar naar de handelsschool zou sturen, waar hij typen en steno zou leren. Ze had het ook over de lagere school voor kinderen van het personeel gehad, maar alleen om hem te vertellen dat die bestemd was voor de kinderen van de docenten, die blauwe uniformen droegen en witte sokken die zo ingewikkeld met kwastjes van zijde waren versierd dat je je afvroeg waarom iemand zich zo druk had gemaakt om wat uiteindelijk alleen maar sokken waren.

‘Ja meneer,’ zei hij. ‘Dank meneer.’

‘Ik neem aan dat je de oudste van de klas zal zijn, als je op jouw leeftijd aan standaard drie begint,’ zei Meester. ‘En de enige manier waarop je hun respect kunt verdienen is door de beste te zijn. Begrijp je dat?’

‘Ja meneer!’

‘Ga zitten, mijn goede man.’

Ugwu koos de stoel die het verst van Meester af stond, en drukte zijn voeten onhandig tegen elkaar aan. Hij stond liever.

‘Er zijn twee antwoorden op de dingen die ze je over ons land zullen le-

ren: de echte antwoorden en de antwoorden die je op school geeft om een goed cijfer te krijgen. Je moet boeken lezen en beide antwoorden leren. Ik zal je boeken geven, heel goede boeken.’ Meester stopte om een slok thee te nemen. ‘Ze zullen je leren dat een blanke man met de naam Mungo Park de Niger ontdekte. Onzin. Lang voordat Mungo Parks grootvader was geboren, visten onze mensen al in de Niger. Maar bij je examen moet je opschrijven dat het Mungo Park was.’

‘Ja meneer.’ Ugwu wou dat deze persoon die Mungo Park werd genoemd Meester niet zo boos had gemaakt.

‘Kun je niets anders zeggen?’

‘Meneer?’

‘Zing eens een liedje voor me.’

‘Meneer?’

‘Zing eens een liedje voor me. Welke liedjes ken je? Zing!’ Meester deed zijn bril af. Zijn wenkbrauwen waren borstelig. Hij keek ernstig. Ugwu begon een oud liedje te zingen dat hij had geleerd op de boerderij van zijn vader. Zijn hart klopte pijnlijk in zijn borst. ‘*Nzogbo nzogbu enyimba, enyi...*’

Hij begon zachtjes, maar Meester sloeg met zijn pen op tafel en riep ‘Harder!’, en dus ging hij harder zingen. Meester bleef ‘Harder!’ roepen tot hij het lied uitschreeuwde. Nadat hij het een paar keer had gezongen, vroeg Meester of hij wilde ophouden. ‘Goed zo, goed zo,’ zei hij. ‘Weet je hoe je thee moet zetten?’

‘Nee meneer, maar ik leer heel snel,’ zei Ugwu. Door het zingen was er iets in hem uit de knoop geraakt; hij haalde gemakkelijker adem en zijn hart ging niet meer zo tekeer. En hij was ervan overtuigd dat Meester gek was.

‘Ik eet meestal in de personeelsclub. Ik neem aan dat ik meer eten in huis moet halen nu jij hier bent.’

‘Meneer, ik kan koken.’

‘Jij kunt koken?’

Ugwu knikte. Hij had ’s avonds vaak toegekeken terwijl zijn moeder kookte. Hij had het vuur voor haar aangestoken en de sintels aangeblazen als het vuur uit dreigde te gaan. Hij had yams en maniok geschild en gestampt, de vliesjes uit de rijst geblazen, de snuitkevers uit de bonen gehaald, uien gepeld en pepers gemalen. Hij vond het vervelend dat Anulika mocht koken als zijn moeder ziek was van het hoesten, en hij niet. Hij had dat nooit

aan iemand verteld, zelfs niet aan Anulika; die vond toch al dat hij te vaak rondhing bij vrouwen die aan het koken waren, en had hem verteld dat hij nooit een baard zou krijgen als hij dat bleef doen.

‘Goed, dan kun je je eigen potje koken,’ zei Meester. ‘Maak maar een lijstje van alles wat je nodig hebt.’

‘Ja meneer.’

‘Je weet zeker niet hoe je van hier naar de markt moet komen? Ik zal Jomo vragen of hij het je wil uitleggen.’

‘Jomo, meneer?’

‘Jomo zorgt voor de compound. Hij komt drie keer per week. Rare man. Ik heb hem tegen de crotonplant zien praten.’ Meester zweeg even. ‘Hoe dan ook, hij komt morgen.’

Later maakte Ugwu een lijstje met dingen die hij voor het eten nodig had en gaf het aan Meester.

Meester bekeek de lijst aandachtig. ‘Een opmerkelijke mengelmoes,’ zei hij in het Engels. ‘Ik neem aan dat ze je op school zullen leren meer klinkers te gebruiken.’

Ugwu vond het niet leuk dat Meester zich vrolijk leek te maken. ‘We hebben hout nodig, meneer,’ zei hij.

‘Hout?’

‘Voor uw boeken, meneer. Zodat ik ze naast elkaar kan zetten.’

‘O, je bedoelt plánken. Ik neem aan dat we ergens nog wel wat planken kwijt kunnen, op de gang misschien. Ik zal het er met iemand van de onderhoudsafdeling over hebben.’

‘Ja meneer.’

‘Odenigbo. Noem me Odenigbo.’

Ugwu keek hem aarzelend aan. ‘Meneer?’

Ik heet geen meneer. Noem me Odenigbo.’

‘Ja meneer.’

‘Ik zal altijd Odenigbo heten. “Meneer” is willekeurig. Jij kan morgen de “meneer” zijn.’

‘Ja meneer... Odenigbo.’

Ugwu gaf de voorkeur aan ‘meneer’, aan de kracht die achter het woord schuilging, en toen een paar dagen later twee mannen van de onderhoudsafdeling langskwamen om in de gang planken op te hangen, zei hij tegen

hen dat ze moesten wachten tot meneer thuiskwam, omdat hij het witte papier met de getypte woorden niet kon ondertekenen. Hij sprak het woord ‘meneer’ uit met trots.

‘Hij is een van die huisbedienden uit het dorp,’ zei een van de mannen achteloos. Ugwu keek naar het gezicht van de man en mompelde een vloek over acute diarree die hem en zijn nageslacht levenslang zou achtervolgen. Terwijl hij de boeken van Meester op de planken neerzette, beloofde hij zichzelf dat hij zou leren hoe hij formulieren moest ondertekenen. Hij sprak de belofte bijna hardop uit.

Tijdens de weken die volgden, verkende hij zorgvuldig elke hoek van de bungalow. Hij ontdekte dat er een bijenkorf in de cashewboom zat en dat de vlinders zich in de voortuin verzamelden als de zon op zijn sterkst was. Met net zoveel zorg maakte hij zich het ritme van het leven van Meester eigen. Elke ochtend pakte hij *The Daily Times* en de *Renaissance* op die de verkoper bij de deur had neergelegd, en legde ze gevouwen op tafel, naast de thee en het brood van Meester. Hij had de Opel gewassen voordat Meester klaar was met zijn ontbijt, en als Meester van zijn werk terugkwam en een dutje deed, stofte hij de auto weer af, voor Meester naar de tennisbaan vertrok. Op de dagen dat Meester zich urenlang in zijn studeerkamer terugtrok, bewoog hij zich zwijgend door het huis. Als Meester hardop pratend over de gang heen en weer liep, zorgde hij ervoor dat er heet water voor de thee klaarstond. Elke dag schrobde hij de vloeren. Hij veegde de jaloezieën schoon tot ze schitterden in het middaglicht, besteedde aandacht aan de kleine scheurtjes in de badkuip en poetste de borden die hij gebruikte om kolanoot te serveren aan de vrienden van Meester. Elke dag waren er minstens twee bezoekers in de woonkamer, en dan speelde de radio-grammofooncombinatie zachtjes vreemde fluitachtige muziek, zo zacht dat Ugwu het gepraat en gelach en het rinkelen van de glazen goed kon horen als hij in de keuken stond of op de gang de kleren van Meester streek.

Hij wilde meer doen, hij wilde Meester zoveel mogelijk redenen geven om hem te houden, en dus besloot hij op een ochtend de sokken van Meester te strijken. De zwarte, geribbelde sokken zagen er niet verkreukeld uit, maar hij dacht dat ze er gestreken nog beter uit zouden zien. Het hete strijkijzer siste en toen hij het optilde, zag hij dat de halve sok eraan zat vastgekleefd. Hij verstijfde. Meester zat in de eetkamer en was bijna klaar met zijn ontbijt.

Hij kon elk moment binnenkomen om zijn sokken en schoenen aan te trekken, de mappen van de plank te pakken en naar zijn werk te gaan. Ugwu wilde de sok onder de stoel verstoppen en naar de la stormen om een nieuw paar te pakken, maar zijn benen weigerden dienst. Hij stond daar met de verbrande sok en wist dat Meester hem in die houding zou aantreffen.

‘Je hebt mijn sokken gestreken, hè?’ vroeg Meester. ‘Stuk onbenul.’ De woorden ‘stuk onbenul’ gleden als muziek uit zijn mond.

‘Sorry meneer! Sorry meneer!’

‘Ik heb je gezegd dat je me geen meneer moet noemen.’ Meester pakte een map van de plank. ‘Ik kom te laat.’

‘Meneer? Zal ik een ander paar voor u halen?’ vroeg Ugwu, maar Meester had zijn schoenen al aangetrokken, zonder sokken, en haastte zich naar buiten. Ugwu hoorde hem met de deur slaan en weggrijden. Er lag een zwaar gewicht op zijn borst. Hij wist niet waarom hij de sokken had gestreken, waarom hij niet gewoon het safaripak had genomen. Boze geesten, dat moest het zijn. De boze geesten hadden hem ertoe aangezet. Ze lagen ten slotte overal op de loer. Telkens als hij koorts had, en ook die keer toen hij uit een boom was gevallen, had zijn moeder zijn lichaam ingewreven met *okwuma* terwijl ze aan een stuk door mompelde: ‘We zullen ze verslaan, ze zullen niet winnen.’

Hij ging naar buiten, naar de voortuin en liep langs de stenen die naast elkaar om het zorgvuldig bijgehouden gazon waren geplaatst. De boze geesten zouden niet winnen. Hij zou zich niet door hen laten verslaan. In het midden van het gazon zat een ronde plek waar geen gras groeide, als een eiland in een groene zee. Er groeide een dun palmboompje. Ugwu had nog nooit zo’n kleine palmboom gezien, of een palmboom met bladeren die zo perfect uitwaaierden. Het boompje zag er niet sterk genoeg uit om vrucht te dragen, het zag er eigenlijk helemaal niet uit alsof het ergens toe diende, net zoals de meeste andere planten in de tuin. Hij pakte een steen op en gooide hem weg. Zoveel verspilde ruimte. In zijn dorp bewerkten de mensen de kleinste stukjes grond bij hun huizen, en plantten er nuttige groenten en kruiden. Zijn grootmoeder had haar favoriete kruid *arigbe* niet hoeven te verbouwen omdat het overal in het wild groeide. Ze zei altijd dat *arigbe* het hart van een man verzachtte. Ze was de tweede van drie echtgenotes en had niet de speciale positie van een eerste of een derde vrouw, dus voordat ze

haar man om iets vroeg, vertelde ze Ugwu, maakte ze hartige yampap met arigbe voor hem klaar. Het had altijd gewerkt. Misschien zou het bij Meester ook werken.

Ugwu liep rond en zocht naar arigbe. Hij keek tussen de roze bloemen, onder de cashewboom met de sponzige bijenkorf die op een tak was bevestigd, onder de citroenboom met de stam waarover zwarte soldaatmieren naar boven en beneden kropen en onder de papajabomen, waarvan het rijpende fruit bespikkeld was met door vogels geboorde gaten. Maar de grond was leeg, nergens groeiden kruiden. Jomo wiede alles altijd grondig en secuur; alles wat er niet hoorde, werd weggehaald.

Toen ze elkaar voor het eerst zagen, had Jomo na Ugwu's begroeting geknikt, en was daarna zonder iets te zeggen doorgedaan met zijn werk. Hij was een kleine man met een taai, verschrompeld lichaam dat volgens Ugwu veel harder water nodig had dan de planten die hij met zijn metalen gieter begoot. Uiteindelijk had Jomo zijn hoofd opgetild en Ugwu aangekeken. 'Afa m bu Jomo,' verklaarde hij, alsof Ugwu niet wist hoe hij heette. 'Sommige mensen noemen me Kenyatta, naar de grote man in Kenya. Ik ben een jager.'

Ugwu wist niet wat hij terug moest zeggen omdat Jomo hem recht in de ogen keek, alsof hij nu opmerkelijke daden van Ugwu verwachtte te horen.

'Wat voor soort dieren doodt u?' vroeg Ugwu. Jomo straalde, alsof dit precies de vraag was die hij had verwacht, en begon over zijn jachtavonturen te vertellen. Ugwu zat op de trap die naar de achtertuin leidde en luisterde. Vanaf de eerste dag hechtte hij geen enkel geloof aan Jomo's verhalen – hoe hij met blote handen met een luipaard had gevochten, hoe hij met één schot twee apen had gedood – maar hij luisterde er graag naar en stelde het wassen van de kleren van Meester uit tot de dagen waarop Jomo kwam, zodat hij buiten kon zitten terwijl Jomo aan het werk was. Jomo bewoog met trage doelbewustheid. De manier waarop hij harkte, plantte en de planten water gaf, leek op de een of andere manier van een eerbiedwaardige wijsheid vervuld. Als hij een heg aan het bijknippen was, kon hij opeens opkijken en zeggen: 'Dat is een goed stuk vlees,' waarna hij naar zijn fiets liep om zijn katanpult uit de geitenleren tas te halen die op de bagagedrager zat vastgebonden. Op een dag schoot hij met een kleine steen een bosduif uit de cashewboom; hij omwikkelde de vogel met bladeren en stopte hem in zijn tas.

‘Raak die tas niet aan als ik niet in de buurt ben,’ zei hij tegen Ugwu. ‘Anders zou je er wel eens een mensenhoofd in kunnen aantreffen.’

Ugwu lachte, maar had toch niet helemaal aan Jomo’s woorden durven twijfelen. Hij wou dat Jomo vandaag was gekomen. Jomo zou ongetwijfeld weten waar arigbe groeide en wat hij moest doen om Meester gunstig te stemmen.

Hij verliet de compound en liep de straat op. Hij zocht tussen de planten in de berm tot hij de gerimpelde bladeren ontdekte vlak bij de wortels van een paardenstaartboom. In het smakeloze eten dat Meester van de personeelsclub naar huis meebracht, had hij nooit iets als de kruidige scherpte van arigbe geroken. Hij zou het door een stoofschotel doen en het Meester met wat rijst serveren, en daarna zou hij gaan smeken. *Stuur me alstublieft niet terug naar huis, meneer. Ik zal extra werk doen voor de verbrande sok. Ik zal geld verdienen om een nieuwe te kopen.* Hij wist niet precies hoe hij geld voor de sok kon verdienen, maar hij nam zich voor het Meester hoe dan ook te zeggen.

Als de arigbe het hart van Meester verzachtte, kon hij het misschien samen met wat andere kruiden in de achtertuin verbouwen. Hij zou Meester vertellen dat die tuin iets was waarmee hij zich bezig kon houden tot hij naar school kon, aangezien de directrice had gezegd dat hij niet midden in het jaar kon beginnen. Maar misschien verwachtte hij te veel. Wat voor zin had het om over een kruidentuintje na te denken als Meester hem die verbrande sok niet zou vergeven en hem wegstuurde? Hij liep snel naar de keuken, legde de arigbe op het aanrecht en mat een hoeveelheid rijst af.

Toen hij uren later de auto van Meester hoorde – het geknerp van grind en het gebrom van de motor dat stilviel in de garage – voelde hij zijn maag samentrekken. Hij stond bij de pan met stoofschotel en roerde; de hand waarmee hij de pollepel vasthield was net zo verkrampt als zijn maag. Zou Meester hem vragen te vertrekken voordat hij de kans had gekregen om het eten op te dienen? Wat moest hij tegen zijn familie zeggen?

‘Goedemiddag meneer! Odenigbo,’ zei hij nog voor Meester de keuken was binnengelopen.

‘Goed, goed,’ zei Meester. Met zijn ene hand hield hij wat boeken tegen zijn borst gedrukt. In zijn andere hand hield hij zijn tas. Ugwu rende naar hem toe om de boeken van hem over te nemen. ‘Meneer? Wilt u eten?’ vroeg hij in het Engels.